

Viljelijän oikeusturva valvontatilanteissa

Lauri Pakka, varatuomari
Lakitoimisto Lakivakka
konsultointia ja koulutusta

21.3.2019

Mitä on oikeusturva ?

- * Oikeusturva tarkoittaa niitä tehokkaita oikeudellisia keinoja, joilla henkilö tulee oikeuksiinsa.
- * Heikko oikeusturva voi liittyä laissa taattujen oikeuksien vähäisyyteen, **keinojen huonouteen** taikka keinojen tehottomuuteen. Oikeusturvakeinojen huonous voi liittyä oikeudellisen avun puutteeseen taikka alan toimijoiden - kuten vaikkapa tuomarin - **heikkoon ammattitaitoon** taikka muutoksenhakukeinojen puutteeseen. Keinojen tehottomuus voi liittyä esimerkiksi niiden kalleuteen taikka pitkään ajalliseen kestoan.
- * Suppeassa merkityksessä oikeusturvalla tarkoitetaan oikeutta saada asiansa käsitellyksi **oikeudenmukaisesti tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.**
- * Suomessa oikeusturva määritellään perustuslaissa. Se on 21 §:ssä säädetty subjektiivinen oikeus, se siis ei ole viranomaisen harkinnan varassa. Perustuslain 2 §:n mukaan **julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.**

Oikeusturva kiteytettynä

- * Laillisuusperiaate; viljelijä ja virkamies noudattavat lakia.
- * Lait/pelisäännöt ovat selkeitä
- * Virkamies toimii asiallisesti
- * Asia voidaan saattaa valitusviranomaisen käsiteltäväksi

Vapaasta talonpojasta yrittäjäksi

- * Ennen vuotta 1995 tulot tuotantopanosten myynneistä
- * Vuoden 1995 jälkeen tulot tuotantopanosten myynneistä ja peltoalaperusteisista ja eläinperusteisista tuista.
- * Yhteiskunnan tuen perusteena kannattavuus
- * Voimakas rakennemuutos, kehittyvät ja taantuvat tilat
- * Osaamisvaatimusten kasvaminen/tuotanto + johtamisosaaminen + tukiosaaminen + lainsäädännön tuntemus

Onko kyse osaltaan osaamisvajeesta ?
Onko kysymys rahan puutteesta ?
Onko kysymys jaksamisesta ?

Omia havaintoja valvontoihin liittyvistä ongelmatapauksista

- * - iäkkäitä viljelijöitä, nuoria viljelijöitä
- * - karjaa yksin hoitavia isäntiä
- * - vanhat tuotantorakennukset, tosi modernit tuotantorakennukset
- * - laitteiden toimimattomuutta
- * - useita käyntejä tilalla, kehotuksia korjauksiin
- * - vaikeuksia vuorovaikutuksessa
- * - viljelijän uupumista
- * - enimmäkseen ongelmat eläinlääkäreiden suorittamissa eläinvalvonnoissa

Viljelijöiden tukitarkastajille antama arvosana

*8 +

Viljelijän oikeudet

- * - saada tukiehtojen mukainen palkkio ajallaan
- * - olla mukana tarkastuksessa
- * - käyttää avustajaa
- * - saada esittää perusteltu mielipiteensä tarkastajan tekemistä havainnoista
- * - saada osakseen asiallista, osaavaa ja lakiin perustuvaa kohtelua sekä neuvontaa
- * - saada asia puolueettoman tahon tutkittavaksi
- * - saada koulutusta ja tukea (Neuvo 2020)

Viljelijän velvollisuudet

- * Toimia lainsäädännön, tukiehtojen ja sopimuksen mukaisesti
- * Noudattaa tarkastusviranomaisen antamia, lainmukaisia ohjeita ja määräyksiä
- * Pitää ajan tasalla tukiehtoja koskeva osaaminen
- * Olla yhteistyössä tarkastajan kanssa
Olla osa maatalouden brändiä ?

Tarkastajan oikeudet

Eläinsuojeluasioissa/eläinsuojelulaki 39 §

- * - Jos on aihetta epäillä, että eläintä hoidetaan, kohdellaan tai käytetään tämän lain taikka sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai lopetusasetuksen vastaisesti, aluehallintovirastolla, kunnaneläinlääkärillä, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavalla viranhaltijalla, poliisilla ja eläinsuojeluvalvojalla on **OIKEUS SUORITTAA TARKASTUSs.** (9.8.2013/584)
- * Tarkastuksen suorittajalla on **oikeus päästä tiloihin, joissa eläintä pidetään, ja ottaa korvauksetta tarkastusta varten tarvittavia näytteitä.** Tarkastuksessa voidaan tarkastaa eläin, sen pitopaikka sekä eläintä varten tarkoitetut ravinto, juotava, varusteet ja välineet.
 - tarkastus tehdään asian luonteen vuoksi ennalta ilmoittamatta
- * - tarkastajalla oikeus saada nähtäväksi tarkastuksessa välttämättömät dokumentit
- * - tarkastaja voi saada tarvittaessa virka-apua poliisilta tarkastuksen toteuttamiseksi
- * oikeus antaa määräyksiä asioiden korjaamiseksi

Tarkastajan oikeuden tukitarkastuksissa

- * Laki maatalouden tukien toimeenpanosta 24 §
- * Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella ja aluehallintovirastolla on **OIKEUS SUORITTA A TARKASTUKSIA TUKIEHTOJEN ja TÄYDENTÄVIEN EHTOJEN** valvomiseksi.
- * Valvontaa suorittavalla viranomaisella on oikeus valvontatehtävän edellyttämässä laajuudessa tarkastaa tuenhakijan kirjanpito, maa- ja puutarhataloustuotteet, eläimet, rehut ja elintarvikkeet, niiden tuotanto-olosuhteet, tuotantorakennukset ja -laitokset, jalostuslaitokset, varastot, laitteistot, kuljetuskalusto, viljelmät, laitumet, maisemapiirteet ja pellon ulkopuoliset erityistukisopimusalueet sekä muut tuen myöntämisen ja maksamisen edellytykset. **Tarkastusta ei kuitenkaan saa suorittaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa.**
- * Tarkastaja voi saada virka-apua poliisilta tarkastuksen suorittamiseksi.

Tarkastajan velvollisuudet

- * Tarkastajalla tulee olla valtuus
- * Tarkastus tulee perustua lakiin/asetukseen, laillisuusperiaate, toiminnan tulee olla puolueetonta, seuraamusten tulee olla suhteessa havaittuun virheeseen.
- * Päätös tulee perustella
- * **Kuuleminen**; ennen päätöksen tekemistä asianosaiselle tulee antaa tilaisuus lausua asiasta mielipiteensä
- * Päätökseen tulee liittää valitusosoitus
- * Tarkastajan tulee hoitaa tehtävä **asiallisesti ja neuvoen** (hallintolaki 6 ja 9 §)

Tarkastajan velvollisuudet

- * **Eläinsuojelu**tarkastus tehdään yleensä ennalta ilmoittamatta. Sen laki sallii.
- * **Tukivalvonnat** voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta. Niistä voidaan ilmoittaa ja usein ilmoitetaankin enintään 48 tuntia ennen tarkastuksen tekemistä.
- * Mikäli tilalla ei ole ketään paikalla, **eläinsuojelu**tarkastaja voi poikkeuksellisesti mennä eläinsuojaan. Tarkastajan tulee kuitenkin ottaa aina yhteyttä omistajaan.
- * **Tukitarkastajat** voivat lain mukaan tehdä tarkastuksen, vaikka omistaja ei ole paikalla. Tukiasioissa on käytäntö, että tarkastusta ei tehdä ellei omistaja ole paikalla tai anna lupaa tarkastuksen tekemiseen omistajan poissaolosta huolimatta.
- * Viljelijälle on annettava aina mahdollisuus lausua mielipiteensä tarkastuksessa tehdyistä havainnoista.

.

Ennakollinen oikeusturva

- * Pidä yllä osaamistasi (tuet, eläinsuojelu)
- * Toteuta ne käytännössä.
- * Hanki tarvittaessa työtukea.
- * Pidä huolta omasta jaksamisestasi.

Säädöstulkinnan karikot

- * Tukisäädökset ovat suurelta osin ehdottomia, pikkutarkkoja, vapaata harkintaa ei liiemmin ole
- * Osa eläinsuojelusäädöksistä on tulkinnanvaraisia (navetan puhtaus, eläinten laihuus, eläinten likaisuus, rehun laatu). Tällöin tarkastajan omat käsitykset saattavat vaikuttaa arviointiin.
- * Eläinten hyvinvointisäädöksissä on ristiriitaista ohjeistusta; Naseva; teurastamon ohjeistus, Eviran ohjeistus
- * Tarkastajat hallitsevat säädökset, eivät käytäntöä
- * Yhteiskunta on pilkkoutunut, jolloin harva tarkastaja/eläinlääkäri hallitsee kokonaisuuksia, mutta hallitsee oman sektorin hyvin tarkasti.
- * Tulkitsijoina ovat ei juristit, jolloin vaarana on, että säädöksiä tulkitaan poiketen säädösten tarkoituksesta
- * Tarkastajia valvotaan, jolloin tarkka säädöstulkinta turvaa tarkastajan virkavirheeltä

Säädöstulkinnan karikot

- * Tukisäädökset ovat suurelta osin ehdottomia, pikkutarkkoja, vapaata harkintaa ei liiemmin ole
- * Osa eläinsuojelusäädöksistä on tulkinnanvaraisia (navetan puhtaus, eläinten laihuus, eläinten likaisuus, rehun laatu). Talloin tarkastajan omat käsitykset saattavat vaikuttaa arviointiin.
- * Eläinsuojelusäädöksissä on ristiriitaista ohjeistusta; Naseva; teurastamon ohjeistus, Eviran ohjeistus
- * Tarkastajat hallitsevat säädökset, eivät aina käytäntöä
- * Yhteiskunta on pilkkoutunut, jolloin harva tarkastaja/eläinlääkäri hallitsee kokonaisuuksia, mutta hallitsee oman sektorin hyvin tarkasti.
- * Tulkitsijoina ovat ei juristit, jolloin vaarana on, että säädöksiä tulkitaan poiketen säädösten tarkoituksesta
- * Tarkastajia valyotaan, jolloin tarkka säädöstulkinta turvaa tarkastajan virkavirheeltä

Miten viljelijän on hyvä toimia kriittisessä valvontatilanteessa

- * Pyydä tarkastustilanteeseen asiantuntevan avustajan (kotieläintuntemus)
- * Vaadi, että tarkastusta ei saateta loppuun ennen kun avustaja on paikalla
- * Vaadi tarkastajaa kirjaamaan myös viljelijän käsityksen tarkastajan tekemiin havaintoihin
- * Mikäli laiminlyöntejä löytyy, kerro kaikki perusteet väitettyihin laiminlyönteihin (myös viljelijän henkilöön liittyvät seikat kuten uupumus)
- * Ota itse kuvia väitetystä puutteista ja kirjaa asiat muistiin
- * **Korjaa heti havaitut puutteet**, mikäli havainnoilla on todelliset perusteet
- * Hanki ulkopuolista tukea, mikäli syynä liiallinen työmäärä ja/tai uupumus
- * **Tarkastele asiaa myös ulkopuolisen silmin**, oliko havainnot todellisia, mitä tulisi muuttaa.
- * Ota selvää, mitä asiasta sanovat säädökset !

Ennakollinen oikeusturva

- * Ota selvää tukiehdoista ja eläinsuojelusäädöksistä.
- * Toimi tukiehtojen ja säädösten mukaisesti.
- * Hanki tarvittaessa työapua
- * Pidä huolta jaksamisestasi.
- * Mikäli et kykene noudattamaan tukiehtoja, ota yhteyttä maaseutuelinkeinoviranomaiseen.

Muutoksenhaku

- * Tukipäätöksestä voi hakea oikaisua Ely-keskukselta ja sen jälkeen muutosta maaseutuelinkeinojen valituslautakunnalta ja korkeimmalta hallinto-oikeudelta
- * Aluehallintoviranomaisen eläinsuojeluasiassa antamasta päätöksestä voi hakea muutosta hallinto-oikeudelta ja edelleen korkeimmalta hallinto-oikeudelta.
- * Eläinsuojelurikosasiassa syytetään käräjäoikeudessa, josta voi valittaa hovioikeudelle ja edelleen korkeimpaan oikeuteen.

Ilmiantaja

- * Viranomaisen ei tarvitse paljastaa ilmiantajaa
- * (asiasta on KHO:n päätös)
- * Avin eläinlääkäreiden tulee toimia ilmiannon perusteella
- * Viranomaisen seuloa kiusantekomielessä tehdyt ilmiannot

Eläinsuojelulain rikkomisen seuraamuksista

- * 1. Eläinten määrääminen heti teurastettavaksi
- * Eläinsuojelulain lähtökohta: Mikäli huono tilanne voidaan korjata, se tulee ensisijaisesti korjata.
- * Poikkeuksellisesti huonolla hoidolla olevat eläimet voidaan määrätä heti teurastettavaksi.

Eläinsuojelurikosten seuraamuksista

- * Eläinsuojelurikos; joka tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kipua, tuskaa tai kärsimystä.
- * Seuraamukset: Sakko tai ehdollinen vankeus
- * - eläintenpitokielto
- * - eläinten määrääminen heti teurastettavaksi
- * - tekovuodelta/tekovuosilta maksettujen tukien takaisinperintä valtiolle
- * -

Mikäli asia menee poliisille, toimi näin

- * Hanki jo ennen poliisikuulustelua itsellesi asiamies
- * Pidä navetta kunnossa
- * Hanki henkistä tukea

Asiat menevät parempaan

- * Eläinten hyvinvointi on yhteinen tavoite
- * Valvonta, neuvonta, etujärjestö ja viljelijä ovat paremmin yhteistyössä
- * Viranomaiset laajentavat neuvonnallisuutta